

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 13. október 2022
Málsnúmer: 202209-0008
BK/OKV

Efni: Vindmyllur við Lagarfoss

Vísað er til tölvubréfs frá Skipulagsstofnun, dags. 13. september 2022, þar sem óskað eftir að Náttúrufræðistofnun Íslands veiti umsögn um greinargerð með tilkynningu til ákvörðunar um matsskyldu vegna tveggja vindmylla við Lagarfoss, í samræmi við 20. gr. laga nr. 111/2021.

Svæðið sem um ræðir er við Lagarfossvirkjun í Lagarfljóti í Múlþingi. Fyrirhuguð framkvæmd er innan svæðis sem er skilgreint sem mikilvægt fuglasvæði og hefur verið tilnefnt á framkvæmdaáætlun (B-hluta) náttúruminjaskrár af Náttúrufræðistofnun Íslands vegna vistgerða á landi, fugla og sela. Þá er það einnig innan svæðis nr. 649 á náttúruminjaskrá, *Gláma og nágrenni*.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér greinargerðina og vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

Víðáttumikla blá, en flóar eru gjarna nefndir blár á Austurlandi, er að finna í grennd við Lagarfossvirkjun. Samkvæmt vistgerðakorti NÍ eru blárnar á Úthéraði flokkaðar sem tjarnarstararflóavist, sem er forblaut vistgerð með tjarnarstör (einnig nefnd blástör) ríkjandi eða einkennandi tegund. Kemur það heim og saman við lýsingar Helga Hallgrímssonar í náttúrmæraskrá Fljótshéraðs (<https://geo.alta.is/nms/?z=13.12&lat=65.50959931&lng=-14.35597043>). Verndargildi tjarnarstararflóa er mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins yfir vistgerðir sem þarfnast verndar (Jón Gunnar Ottósson o.fl. 2016). Í votlendinu eru þurrari rimar sem í vaxa lyng og smárunnar. Næst virkjuninni hefur votlendinu líklega verið raskað að einhverju leyti. Austan Lagarfossvirkjunar eru tvö smávötn í blánni og suður af þeim er framræsluskurður. Sunnan skurðarins er líklega um að ræða runnamýravist. Nær fljótinu er land nokkuð þurrara og þar eru að líkindum mólendisvistgerðir og víðikjarr sunnan virkjunarhúss en votlendisblettir inn á milli.

Áætlað er að vindmyllurnar tvær muni rísa annars vegar norðan áður nefnds framræsluskurðar, rétt vestur af vötnunum tveimur, og hins vegar nær fljóti suður af stöðvarhúsum. Þar sem mælikvarði vistgerðakorts NÍ er 1:25 000 er kortið ekki hentugt til að meta hvaða vistgerðir finnast á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði, auk þess að töluverð óvissa er í vistgerðakortinu og þá einkum hvað votlendisvistgerðir varðar (sbr. texta á bls. 22 í Jón Gunnar Ottósson o.fl. 2016). Sem dæmi er afar ólíklegt að við nyrðri mylluna finnist hraungambravist inni í votlendinu (sbr. umfjöllun á bls. 18 í greinargerð Eflu). Rask og framræsla getur vissulega haft áhrif á tegundasamsetningu en mestar líkur eru á að þarna sé enn votlendi eða að hluta deiglendi. Nyrðri myllan mun því að líkindum standa í votlendi og mundi því raska syðsta hluta tjarnarstararbláarinnar og því vot- eða deiglendi sem er nær framræsluskurði. Syðri myllan er að líkindum í þurrara landi, þ.e. víðiríku mólendi, víðikjarrvist og/eða runnamýravist. eru bæði víðikjarrvist og runnamýravist metnar með mjög hátt verndargildi og eru þær á lista

Bernarsamningsins yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Þrátt fyrir að vindmyllustæðin tvö séu í grennd við Lagarfossvirkjun og landi hafi verið raskað þar í grennd er líklegt að vindmyllustæðin muni raska heillegum vistgerðum með mjög hátt verndargildi og umtalsverðu votlendi.

Vindmyllur geta haft verulega neikvæð áhrif á fuglalíf og er afar brýnt að vanda staðarval vel með tilliti til þess. Áflug fugla er þar þekktur vandi en einnig getur verið um að ræða búsvæðatap (Drewitt og Langston 2006). Á það bæði við beint búsvæðatap vegna þess svæðis sem fer undir mannvirkin en einnig óbeint í gegnum jaðaráhrif mannvirkjanna sem lýsir sér þannig að þéttleiki fugla nær þeim er lægri en fjær (Drewitt og Langston 2006, Tómas Grétar Gunnarsson 2020). Þannig getur búsvæðatapið verið umtalsvert meira en augljóst er í fyrstu.

Í niðurstöðu greinargerðar Eflu er það mat framkvæmdaraðila að áhrif á fuglalíf séu óveruleg og er þar sérstaklega horft til niðurstaðna mælinga við Búrfellslund. Í skýrslu Náttúrustofu Norðausturlands (Aðalsteinn Ö. Snæþórsson o.fl. 2015) kemur fram að rannsóknarsvæðið við Búrfellslund einkennist af tegundafæð og lágum þéttleika varpfugla enda svæðið lítt gróið og nokkuð hátt í landi.

Úthérað er aftur á móti á láglandi og einkennist fuglalíf þar af mikilli tegundafjölbreytni og háum varpþéttleika. Þar er mikill fjöldi vatnafugla sem eru meðal þeirra fuglahópa sem sérstaklega er hætt við áflugi. Má þar t.d. nefna þétt varp lóma og grágæsa. Þá er svæðið mikilvægt varpsvæði fyrir skúm, sem er á valista sem tegund í bráðri hættu, sem og kjóa, sem einnig er á valista sem tegund í hættu (Náttúrufræðistofnun Íslands 2018). Auk þess er þéttleiki vaðfugla á svæðinu hár.

Sé einungis horft til næsta nágrennis fyrirhugaðs framkvæmdasvæðis þá eru, auk Lagarfljóts, vötn og votlendi beggja megin fljótsins svo það má vænta mikillar umferðar fugla á svæðinu.

Það er því mat Náttúrufræðistofnunar að ekki er hægt að yfirfæra niðurstöður mælinga við Búrfellslund yfir á Úthérað þar sem aðstæður eru gjörólíkar og beindust athuganir við Búrfellslund fyrst og fremst að flugi fugla á fartíma en á Úthéraði má, auk umferðar á fartíma, búast við margfalt meiri umferð staðbundinna varpfugla yfir sumartímamann sem og sýniflugi vaðfugla.

Þá eru ótalin þau ásýndaráhrif sem vindmyllur á Úthéraði myndu hafa á svæðinu, bæði á láglandi og á útsýnissvæðum yfir Úthérað eins og á Hellisheiði eystra og í Vatnsskarði eystra en það má segja að Úthérað sé eitt af stærstu, tiltölulega lítið snortnu svæðum á láglandi Íslands. Náttúruþerlan Stóruð í Dyrkjöllum, sem nú er friðlýst svæði, er steinsnar frá og á Borgarfirði og Víkum er náttúrutengd ferðapjónusta mikilvægur atvinnuvegur. Verða myllurnar vel sýnilegar öllum þeim sem fara þar austur í Borgarfjörð eða í Stóruð. Töluverðar líkur eru á að vindmyllugarður á Úthéraði hefði neikvæð áhrif á upplifun ferðamanna.

Hér er um að ræða umtalsverða framkvæmd á viðkvæmu svæði sem er gífurlega verðmætt af náttúruminum og er tilnefnt á B-hluta náttúruminjaskrár. Það er afdráttarlaus skoðun Náttúrufræðistofnunar Íslands að fyllstu varúðar eigi að vera gætt og framkvæmdin skuli því fara í umhverfismat.

Náttúrufræðistofnun áskilur sér rétt á frekari athugasemdum á síðari stigum málsins

Virðingarfyllst,

Borgný Katrínardóttir
Líffræðingur, náttúruverndarsvið

Heimildir:

Aðalsteinn Örn Snæþórsson, Ib Krag Petersen, Thorsten J. Skovbjerg Balsby, Yann Kolbeinsson og Þorkell Lindberg Þórarinsson 2015. Fuglar og vindmyllur í Búrfellslundi. Náttúrustofa Norðausturlands, NNA-1504. Húsavík: Náttúrustofa Norðausturlands. https://mna.is/wp-content/uploads/2021/06/NNA1504_Fuglar_og_vindmyllur_i_Burfellslundi_LOKA.pdf

Drewitt, A.L. & Langston, R.H.W. 2006. Assessing the impacts of wind farms on birds. Ibis, 148, 29-42.

Jón Gunnar Ottósson, Anna Sveinsdóttir og María Harðardóttir, ritstj. 2016. Vistgerðir á Íslandi. Fjölrit Náttúrufræðistofnunar nr. 54. 299 s. https://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_54.pdf

Náttúrufræðistofnun Íslands 2018. Válisti fugla. <https://www.ni.is/midlun/utgafa/valistar/fuglar/valisti-fugla>

Náttúrumæraskrá Helga Hallgrímssonar. Kortasjá Alta: <https://geo.alta.is/nms/>

Tómas Grétar Gunnarsson 2020. Búsvæði og vernd íslenskra vaðfugla. Náttúrufræðingurinn 90 (2–3) bls. 145–162.

